

بال III: سرمایه بیشتر، ریسک کمتر

تدوین شده در اداره مطالعات، ریسک و برنامه‌ریزی استراتژیک

تجربه بحران سال ۲۰۰۷ جهانی نشان داد که نظارت موثر بر بانکها جهت حصول اطمینان از پیاده‌سازی کامل سیاستهای احتیاطی (از جمله وجود سرمایه کافی) و ارتقاء فرآیندهای موثر مدیریت ریسک و افشای صحیح اطلاعات در جهت پیشگیری از بروز چنین بحرانهایی بسیار حیاتی است. بر این اساس، بال III با محوریت تقویت استانداردهای سرمایه تنظیم شده است.

مشخصه‌های اساسی استانداردهای جدید سرمایه تحت عنوان «بال III» عبارتند از:

افزایش قابل توجه کیفیت سرمایه بانکها؛

افزایش چشمگیر سطح مورد نیاز سرمایه آنها؛

کاهش ریسک سیستماتیک؛

اختصاص زمان کافی جهت تطبیق با قوانین جدید.

الف) کیفیت بهتر سرمایه

کیفیت بهتر سرمایه به معنای ظرفیت بیشتر برای پوشش ضرر و زیان است، به عبارت دیگر، هدف آن است که بانکها قوی‌تر شده و توان بیشتری برای مقابله با دوره‌های فشار و بحران داشته باشند. بدین منظور از جمله الزامات جدید، تمرکز بیشتر بر سرمایه پرداختی است، چرا که سرمایه پرداختی با کیفیت‌ترین جزء سرمایه بانک محسوب می‌شود. در استانداردهای فعلی (بال II)، بانکها ملزم هستند حداقل نیمی از سرمایه قانونی خود را به سرمایه درجه یک اختصاص دهند. نیمی از سرمایه درجه ۱ نیز باید شامل سرمایه پرداختی باشد. سایر اجزای سرمایه درجه ۱ نیز نسبت به سایر ارکان سرمایه از کیفیت بالاتری برخوردار هستند. بال III با ارتقاء کیفیت سرمایه، ظرفیت بانکها را در جذب ضرر و زیان به شکل چشم‌گیری بهبود می‌بخشد. طبق ضوابط جدید، بانکها باید سرمایه پرداختی خود را افزایش دهند تا با الزامات جدید مطابقت داشته باشند.

ب) سرمایه بیشتر

اما صرف داشتن سرمایه بهتر کافی نیست. همانطور که بحران مالی اخیر نشان داد، بخش بانکداری برای پوشش ریسک خود به سرمایه بیشتری احتیاج دارد. به همین دلیل است که کمیته بال اقدام به تعیین الزامات جدید برای سرمایه بیشتر کرده است. یکی از ارکان اساسی بال III افزایش حداقل سرمایه پرداختی مورد نیاز به ۴/۵ درصد است، که نسبت به حد تعیین شده در بال II (۲ درصد) بسیار بالاتر است.

به همین صورت، حداقل سرمایه درجه ۱ مورد نیاز نیز به ۶ درصد افزایش داده شده، در صورتی که این نسبت در استانداردهای فعلی (بال II) ۴ درصد است.

علاوه بر آن بانکها ملزم هستند ۲/۵ درصد از سرمایه پرداختی خود را به ذخایر ویژه‌ای تحت عنوان «حاشیه اطمینان» اختصاص دهند تا توان مقابله با دوران فشار و بحران را داشته باشند. این حاشیه اطمینان به بانکها کمک می‌کند تا مطمئن باشند سرمایه‌ای جهت ادامه فعالیت‌های خود در مواقع فشار و بحران در اختیار دارند. بنابراین، با لحاظ ذخایر ویژه مربوط به حاشیه اطمینان، کل سرمایه پرداختی مورد نیاز بانکها حداقل ۷ درصد خواهد بود.

ج) کاهش ریسک‌های سیستمیک^۱

رکن سوم در بال III چگونگی مقابله با ریسک‌های سیستمیک است، یعنی ریسک آشفتگی سیستم مالی که می‌تواند اقتصاد کلان را بی‌ثبات کند. گرچه مجموع بانکهایی که بخودی خود از سرمایه خوبی برخوردارند منجر به ایجاد یک سیستم مالی قویتر می‌گردد، اما این امر به تنهایی برای مهار مشکلات کافی نیست؛ چرا که ریسکی که به کل سیستم بانکی وارد می‌شود بسیار بزرگتر از مجموع ریسک‌هایی است که هر یک از موسسات به تنهایی با آنها مواجه هستند. بنابر اظهارات کمیته بال، به دو روش می‌توان ریسک‌های سیستمیک را تا حد زیادی مهار کرد.

روش اول کاهش تمایل و گرایش سیستم‌های مالی به تقویت سیکل‌های اقتصاد واقعی است. روش دوم در نظر گرفتن ارتباطات و اکسپوژن‌های مشترک بین موسسات مالی است، بخصوص موسساتی که از لحاظ سیستمیک مهم تلقی میشوند. در خصوص روش اول و به منظور تضعیف تاثیرات سیکل‌های مالی و اقتصادی، بال III یک ذخیره ویژه سرمایه‌ای بین صفر و ۲/۵ برای بانکها در نظر گرفته، به نحوی که این ذخیره ویژه در دوران رونق اقتصادی که با رشد سریع اعتباردهی بانکها همراه است (افزایش ریسک سیستمی)، افزایش

یافته و در دوره های رکود اقتصادی، به صفر کاهش داده می شود (آزادسازی ذخیره). بدین طریق ریسک سیستمیک ناشی از وضعیت اعتباردهی بانکها کاهش می یابد.

در خصوص روش دوم، بال III مقرر کرده تا موسسات مالی که از لحاظ سیستمیک و تاثیرگذاری بر ریسک بازار مهم تلقی می شوند، ذخیره سرمایه ای بیش از استانداردهای معمول نگهداری کنند. مسئولین کمیته بال هنوز تصمیم قطعی خود را در مورد میزان این ذخیره اضافی بیان نکرده اند، ولی احتمال دارد تصمیم گیری درباره تعیین میزان ذخیره اضافی سرمایه برای اینگونه موسسات برعهده مقامات داخلی کشورها گذاشته شود.

(د) فراهم کردن مقدمات تغییر و تحول

زمان نسبتاً زیادی برای پذیرفتن استانداردهای جدید نیاز است. به همین منظور طبق بال III، این تغییرات در یک بازه ۵ ساله رخ خواهد داد، بطوریکه این الزامات در سال ۲۰۱۳ معرفی شده و تا پایان سال ۲۰۱۷ بطور کامل پیاده سازی خواهد شد. در مورد حداقل سرمایه پرداختی و سرمایه درجه ۱، تغییرات از سال ۲۰۱۳ شروع شده و در اوایل سال ۲۰۱۵ نهایی خواهد شد. برنامه ریزی کلی به شرح جدول زیر است :